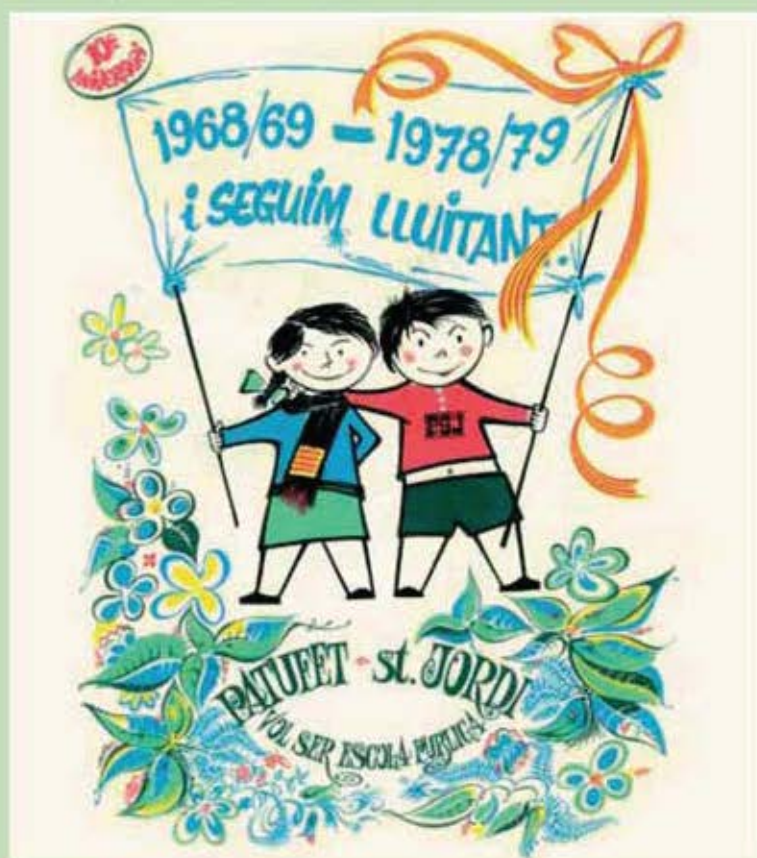

L'escola Patufet i el seu context 40 anys d'història

Montserrat Company
Josep Maria Valero

ceh
centre d'estudis
de l'hospitalet

col·lecció/2
josefina gómez olivares

**L'escola Patufet i el seu context.
40 anys d'història**

**Montserrat Company
Josep Maria Valero**

L'escola Patufet i el seu context. 40 anys d'història

**Montserrat Company
Josep Maria Valero**

col·lecció/2
josefina gómez olivares

ceh
centre d'estudis
de l'hospitalet

© Montserrat Company. Josep M. Valero
© Centre d'Estudis de L'Hospitalet
C/ Major, 54, primer
celh@celh.org
www.celh.org

Col·lecció/2 josefina gómez olivares
Primera edició: desembre de 2010
ISBN: 978-84-922206-8-7
Dipòsit legal:
Correcció: Eva Rodríguez Ollé
Producció: Ambar Comunicació, SL (ambar@periodistes.org)
Disseny de la portada: Creators ®
Fotografia de portada: Cartell commemoratiu del Xè aniversari del Patufet, obra de Joan Piera Creixell. Aquesta i la resta d'il·lustracions del llibre, són del Fons de l'Arxiu de l'Escola Patufet-Sant Jordi.

Aquesta edició s'ha fet en conveni amb:

Ajuntament de L'Hospitalet

I la col·laboració de:

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra ha de comptar amb l'autorització escrita dels titulars de la propietat intel·lectual, excepte en el que la llei preveu expressament al respecte. La infracció d'aquests drets pot ser constitutiva de delictes contra la propietat intel·lectual (art. 270 i seg. del Codi penal). Tots els drets reservats.

Sumari

1. Introducció.....	7
2. Els inicis	9
2.1 Context polític, social i pedagògic	9
2.2 El senyor Batallé i els antecedents.....	10
2.3 Primers passos d'una renovació pedagògica a Catalunya.....	12
2.4 L'Escola Activa de Pares.....	14
2.5 El context escolar de l'Hospitalet l'any 1968	19
3. Construcció d'un model	23
3.1 Principis de model ideològic, pedagògic i d'organització escolar	23
3.2 El factor humà: l'equip de mestres, els pares i mares i el personal no docent	25
3.2.1 L'equip de mestres	26
3.2.2 Els pares i les mares	28
3.2.3 El personal no docent	29
4. L'escola creix	31
4.1 Gestió infraestructures	32
4.2 Lluita per la subsistència, el compromís i la gestió econòmica.	37
4.2.1 L'edifici	37
4.2.2 Economia	40
4.2.3 El material de classe	42
5. Camí cap a l'escola pública	45
5.1 Declaració sobre l'escola pública de les X i XI Escola d'Estiu (juliol 1975 i juliol 1976)	47
5.2 De Coordinació Escolar al CEPEPC. Procés cap a l'escola pública amb el CEPEPC i "Llei del CEPEPC"	49
5.3 L'Escola, el barri de Sant Josep i l'Ajuntament. Relació amb l'escola pública	56
5.4 L'entrada a l'escola pública i l'escola nova	60
5.4.1 Ingress a l'escola pública	60
5.4.2 L'escola nova	66
5.5 A manera de resum	71

6. Un projecte educatiu	73
6.1 Pedagogia activa. Trets rellevants	75
6.1.1 L'educació integral	79
6.1.2 Educació per a la llibertat. L'autogestió	80
6.1.3 Escola comprensiva i escola inclusiva	81
6.1.4 La dimensió social en el treball de mestres i alumnes. El treball en grup i la participació	82
6.1.5 Les reunions de classe i les entrevistes	85
6.2 Relació amb la realitat social i natural	86
6.3 L'escola en relació amb la realitat sociopolítica del moment ..	89
6.3.1 La realitat sociopolítica des de les classes	89
6.3.2 La religió a l'escola	90
6.3.3 La llengua i la cultura catalana	91
6.3.4 Les festes	94
6.4 Altres temes importants del projecte educatiu	98
6.4.1 La formació de mestres	98
6.4.2 La incorporació de la psicopedagogia	104
6.4.3 La Biblioteca	105
6.4.4 Educació infantil: escola bressol, parvulari i cicle inicial.	108
6.4.5 Eixos imprescindibles de l'educació integral al llarg de l'escolaritat: creativitat i expressió	112
6.5 Mares i pares. Participació	115
6.5.1 El model	115
6.5.2 La complicitat	117
6.5.3 <i>Cop d'Ull</i>	121
6.6 La LOGSE, el Moviment de Renovació Pedagògica i el Patufet.	122
7. Valoracions i conclusions	129
7.1 Uns testimonis. Tres directores i un director parlen de la tercera etapa	132
7.2 Qüestions que ens plantegem per poder fer una anàlisi del que han significat els darrers quinze anys del Patufet com a escola pública	141

2. ELS INICIS

2.1. Context polític, social i pedagògic

Francesc Batallé i Pou, primer director titular de l'Escola Patufet, a la publicació especial de la revista de l'escola, *Cop d'ull*, titulada «33 anys d'una aventura», deia: «*el seu nom actual (Escola Patufet Sant Jordi - Francesc Batallé i Aragonès) ja ens diu que moltes coses han passat, ja que cadascun d'aquests noms és una etapa de la història de l'escola... Era el resultat de les ganes de fer una escola diferent a la que el franquisme ens havia imposat.*»¹

Efectivament, el mes de setembre de 2008 va fer quaranta anys que obria la porta al primer pis del carrer Frederic Prats, número 3, de la nostra ciutat el "Jardí d'Infància PATUFET".

Era el mes de setembre de 1968, l'any emblemàtic de la revolta estudiantil de París, que no fou altra cosa que una expressió paradigmàtica d'un moviment general del primer món, tant en el bloc occidental com en el de l'est, contra uns sistemes econòmics, polítics i culturals molt immobilistes.

L'Estat espanyol vivia també moments convulsos, els propis del final del franquisme. Molts joves, especialment estudiants o de formació universitària, i els moviments obrers i ciutadans de les zones industrialitzades de l'Estat s'anaren organitzant a través de partits polítics, sindicats, associacions més o menys clandestines amb una idea comuna: posar fi al règim polític.

Francesc Batallé deixa clar en el seu article que la intenció dels que iniciaren el Patufet era la creació d'una escola oposada a l'escola del franquisme i, en conseqüència, el Patufet esdevenia un àmbit més de la lluita contra la dictadura. Tant els seus fundadors, el matrimoni Francesc Batallé i Montserrat Company, com la gent que hi participà en els seus orígens en fou conscient.

¹ BATALLÉ I POU, Francesc. «33 anys d'una aventura» a edició especial de la revista *Cop d'Ull*, juny 2001, p. 2.

10) ESCOLA PATUFET: 40 ANYS D'HISTÒRIA

El panorama escolar dels anys immediatament anteriors al 1968 era poc menys que desolador. El desgavell i l'abandó escolar públic era preocupant, l'escola privada religiosa, que tenia una millor qualitat per les seves instal·lacions, es mantenia per les quotes dels pares i esdevenia prohibitiva per a una gran part de la població, i la privada seglar, formada majoritàriament per petites acadèmies, era en general més econòmica, però a costa d'unes infraestructures insuficients pel nombre d'alumnes que admetia. Pel que fa als plantejaments pedagògics, llevat d'algunes excepcions, se cenyia ideològicament als principis del règim i la pedagogia utilitzada era anacrònica.

No obstant això, a Catalunya l'existència abans del 1939 d'una bona xarxa d'escola pública amb una línia pedagògica pròpia i de qualitat, que s'assolí gràcies a un conjunt de mestres amb una formació excel·lent, va deixar un pòsit important que permeté crear un moviment de resistència i recuperació d'aquells valors des d'algunes escoles, primer, i amb el suport social, després.

També els esmentats moviments de resistència i transformació política i social havien arribat a l'escola i, per a les famílies, l'exigència d'escola per a tothom i de qualitat eren una reivindicació més.

En aquest context neix l'escola Patufet.

2.2. El senyor Batallé i els antecedents

Cal conèixer el nom que s'afegeix actualment al de Patufet Sant Jordi: FRANCESC BATALLÉ I ARAGONÈS. Aquest mestre hospitalenc era un d'aquells docents formats durant la República.

El règim franquista, tot i els molts mestres que depurà, no aconseguí evitar que alguns d'ells poguessin continuar exercint, reingressant amb els anys a l'escola pública, en escoles parroquials o en escoles privades. Molts actuaren entre la por i la desil·lusió, però amb el convenciment necessari per fer la seva feina ben feta a classe. Alguns d'aquests mestres treballaren com a agents de resistència al model imposat per la dictadura i esdevingueren la lla-

vor que durant els anys cinquanta i seixanta feu possible l'aparició d'escoles on s'introduïren noves experiències de pràctiques educatives, hereves totes elles d'aquell breu però important moviment pedagògic d'avantguarda impulsat per la Generalitat Republicana.

Francesc Batallé i Aragonès, tal com hem dit, fou un mestre format en aquesta experiència. Exercí el magisteri des de l'any 1932 i, després de la guerra, malgrat les dificultats, continuà fent de mestre, mantenint els trets essencials d'aquella experiència educativa: pedagogia activa, catalanitat i arrelament al medi. Aquests principis els aplicà a les escoles que dirigí: l'Escola del Sagrat Cor (parroquial), l'Acadèmia Sant Jordi o el Jardí d'Infància, totes elles ubicades al Centre de l'Hospitalet, i va transmetre als seus propis fills, als seus equips de mestres i als seus alumnes el model de l'escola activa republicana.

La seductora i ferma personalitat del senyor Batallé, com tothom l'anomenava, va deixar empremta en molta gent i, tal com hem dit, tanmateix en els seus nou fills. Cinc d'ells continuaren la seva vocació docent i tots restaren influenciats per la manera de fer escola del seu pare, tan diferent en aquells temps d'escola del «*nacionalcatolicismo*».

D'aquests mestres sorgits del nucli familiar del senyor Batallé, en Francesc fou qui tingué la idea del Patufet i li donà l'impuls inicial. La Roser Batallé, que dirigia el Jardí d'Infància de l'Acadèmia Sant Jordi, aviat sumà esforços amb el seu germà i es fusionà amb el Patufet (curs 1970/1971) i alhora continuava exercint de mestra en la nova escola i, quatre cursos més tard (1974-1975), s'integraren en el Patufet els alumnes de l'Acadèmia Sant Jordi, just en el moment de la jubilació del senyor Batallé. Aquesta darrera fusió comportà que uns quants mestres de l'Acadèmia s'integressin en l'equip pedagògic del Patufet, entre ells, dos fills més, l'Eugeni i la Carme.

La figura de Francesc Batallé i Aragonès va ser reconeguda per l'Ajuntament després de la seva mort i en un ple municipal es decidí posar el seu nom a la primera escola pública que es construís a la ciutat. La primera escola pública que es va edificar fou, justament, la que s'assignà al Patufet. L'Assemblea de l'Escola va de-

12) ESCOLA PATUFET: 40 ANYS D'HISTÒRIA

manar que es mantinguessin els noms originals, d'aquí el nom llarguíssim, que mostra en el seu edifici de la Rambla Marina: **CEIP Patufet Sant Jordi - Francesc Batallé i Aragonès**, que tal com deia en Francesc Batallé i Pou en el *Cop d'Ull*, «*ja ens diu que moltes coses han passat*».

2.3. Primers passos d'una renovació pedagògica a Catalunya

El Patufet cal incloure'l dins els primers moviments que posteriorment s'han anomenat de *renovació pedagògica* de la Catalunya dels anys seixanta.

Tal com ja hem dit referint-nos a Francesc Batallé i Aragonès, aquest moviment té l'origen en els mestres, formats a la Generalitat republicana, que a finals dels anys 50 creen les primeres escoles, lògicament privades, que pretenen tornar a introduir la pedagogia activa. Mestres com Alexandre Galí o Artur Martorell esdevenen paradigmes d'aquesta manera de fer en les seves escoles i al seu voltant van creant equips de mestres convençuts de la necessitat d'un canvi de model escolar. Aquests mestres, a les acaballes de la dècada, comencen a trobar-se per compartir experiències i junts van avançant cap a la superació de les pràctiques tradicionals. Arran de tot plegat, s'obren a Barcelona i altres ciutats de Catalunya els primers centres amb pedagogia activa, model que impacta en determinats sectors socials.

En aquells inicis es defensava un tipus d'escola que se centrés en l'educació integral de la personalitat dels infants i no només centrada en la transmissió de coneixements.

Això implicava:

«

- *El cultiu de tot tipus d'activitat, a més de la intel·lectual, verbal o memorística.*
- *La cooperació entre els infants, davant la competitivitat.*
- *La seva relació amb el medi natural i social, més que no pas amb el llibre de text.*

- *La seva formació en la llibertat cristiana, lluny de l'adoctrinament.*
- *El respecte i el cultiu de la llengua pròpia de cada infant, davant de la imposició universal del castellà.*
- *L'obertura de l'escola a nens de diversos nivells socials, amb procediments com la quota variable, segons l'economia de cada família, davant de la separació per causes econòmiques, que esdevenia classista.»²*

Aquesta concepció de l'escola com a centre d'educació integral comportava la participació activa dels pares com a base d'aquesta tasca educativa i que els mestres s'organitzessin en equips.

El treball en aquesta línia implicava que els mestres poguessin reflexionar i intercanviar experiències sobre la seva feina i, sobretot, es percebia la necessitat de reciclatge professional i de formació permanent. Aquí aparegué l'embrió de l'associació de mestres Rosa Sensat, model a Catalunya i Espanya dels moviments de renovació pedagògica, i que prendria forma jurídica l'any 1966, presentant-se inicialment com a Escola de Mestres. Fou dirigida per Marta Mata, també hereva de la tradició pedagògica catalana d'abans de 1936. La funció de l'entitat va ser transmetre als mestres aquells coneixements que per raons òbvies no podien donar les escoles de magisteri oficials. El moment fort d'aquesta tasca es duia a terme en les recuperades escoles d'estiu, on rebien formació, any rere any, una creixent quantitat d'ensenyants en acabar el curs.

L'any següent, el 1967, es crea una nova associació: Coordinació Escolar. Un primer pas de coordinació de les escoles on treballaven els mestres que impulsaren i/o formaren part dels cursos de Rosa Sensat. Tenia com a funció la defensa de l'escola activa i la coordinació per resoldre amb criteris comuns el munt de problemes als quals havien de fer front dia a dia. Eren una cinquantena d'escoles.

*«Els punts de definició de **Coordinació Escolar** són un primer manifest, modest i ambiciós alhora, de renovació pedagògica,*

² CANALS, M. A. i altres. *La renovació pedagògica a Catalunya des de dins (1940-1980). Fets i records*. Barcelona, 2000. Ed. Llibres a l'abast, 62.

14) ESCOLA PATUFET: 40 ANYS D'HISTÒRIA

arrelat en la situació de l'escola a Catalunya i obert als possibles canvis de futur... Els nuclis de col·laboració tractaven majoritàriament temes pedagògics... i abordaren també els d'organització i d'economia de l'escola.»³

Resumint els principis de Coordinació Escolar de 1967, podríem dir que aquells mestres opinaven que l'escola havia de tenir unes tendències bàsiques:

«

- *Servei a la societat i sense afany de lucre.*
- *Proporcionar al mestre la preparació adequada i una remuneració digna.*
- *Aplicació de la pedagogia activa, entenent-la com una educació del nen basada en la seva activitat, en la formació de la seva llibertat, adaptació al medi ambient i l'educació social.*
- *Limitació del nombre d'alumnes segons edat a l'aula.*
- *Treball en equip dels mestres.*
- *Col·laboració efectiva amb els pares.*
- *Obertura de l'escola a nens de tota procedència, atenent la diversitat econòmica, de manera que cada família aportés segons les seves possibilitats i la diversitat lingüística, optant pel bilingüisme.*
- *Obertura a la cultura universal a través de la promoció de la mentalitat i forma de vida catalana.*
- *Respecte a la diversitat religiosa i formació en l'obertura als valors transcendentals.»⁴*

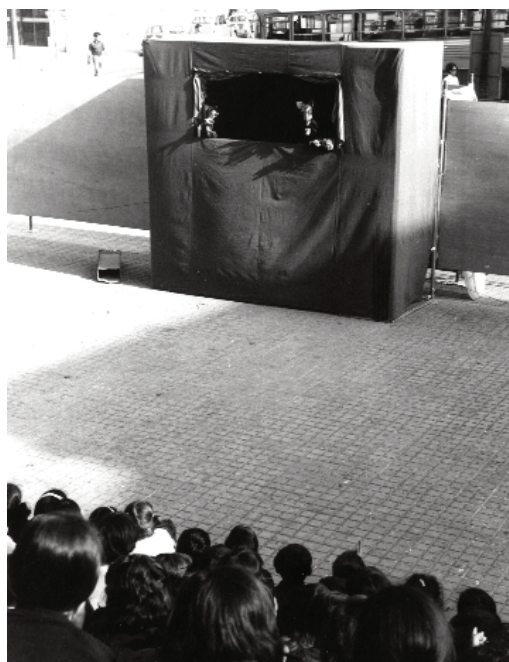
L'any 1968, obria les portes el Patufet i no era en absolut aliè a tot aquest moviment. N'era conseqüència i part implicada.

2.4. L'Escola Activa de Pares

Paral·lel al moviment creat pels mestres, que portaria a la creació de Rosa Sensat i que vertebraria, a través de les escoles d'estiu, el moviment de renovació pedagògica de Catalunya, els pares i mares també demandaven espais de reflexió, participació i canvis en l'educació.

³ *Op. cit.*, pàg. 71.

⁴ *Op. cit.*, pàg. 85-86.

A dalt, sessió de titelles a la plaça de l'Ajuntament promoguda per l'Escola Activa de Pares. Fou una de les primeres actuacions en públic de Titelles Claca. A sota, la canalla atenta a l'espectacle.

L'any 1966, el barri del Centre de l'Hospitalet, un grup de mares i pares joves amb fills petits, que debatien entre ells els problemes que es presentaven en la seva tasca educativa, varen conèixer l'existència a Barcelona d'una entitat, **l'Escola Activa de Pares**. L'entitat estava vinculada al moviment progressista de l'Església i responia a les inquietuds d'aquest grup de famílies. Cal recordar que l'Església vivia aquells moments d'obertura que propiciaren el Concili Vaticà II i que tingué una força especial en l'església catalana.

Tal com hem dit, es creà ben aviat una delegació d'aquesta entitat que esdevindria un referent pel que fa a l'ensenyament a l'Hospitalet, pel seu paper de suport i implicació en la creació de les primeres associacions de pares i mares de les escoles de la ciutat, així com per les lluites en defensa de les subvencions, de les necessitats d'escolarització pública a tots els barris i de la seva qualitat durant el període de la transició.

Els objectius de l'Escola Activa de Pares els podem resumir en tres punts:

- Promoure la formació de pares i mares per tal de millorar l'educació dels fills.
- Influir en l'entorn i ser un òrgan de pressió sobre les estructures de la societat.
- Crear grups de treball per facilitar accions concretes.

En els més de dotze anys de vida, l'Escola Activa de Pares va organitzar, a més de l'activitat regular de formació dels membres de l'entitat, tota mena d'activitats adreçades a pares i mares, com ara conferències, taules rodones, cursets, sessions de cine-fòrum, com per exemple l'exposició i conferència sobre «El joc i la joguina», a càrrec de l'expert Ton Font, la conferència de Francesc Vallverdú sobre El fet lingüístic com a fet social, el curset sobre Educació Sexual, a càrrec del sexòleg Frederic Boix, la participació des de l'any 1969 fins l'any 1975 en les Setmanes Culturals que promovia l'Ajuntament, etc.

Es varen fer activitats al carrer per a nens i nenes, com l'actuació dels titelles La Claca, a la plaça del davant l'Església o els tallers d'expressió plàstica a la rambla de Just Oliveras i a la plaça de l'A-

A dalt, membres de l'Escola Activa de Pares en una parada de llibres el dia de Sant Jordi. D'esquerra a dreta: Josep Maria Cabré, Joan Piera, Pere Riera, Teresa Company, Francesc Batallé, Jesús Batet i el senyor Flo.

A sota, taller de fang organitzat per l'Escola Activa de Pares a la rambla Just Oliveras. El primer taller públic per a infants celebrat a l'Hospitalet

juntament i es creà un espai de treball artístic i plàstic per a la mainada, l'Estrany Cavall, al carrer Església, conduït per les mestres Anna Carrió i Núria Ferrer.

La majoria dels pares i mares que participaven en l'Escola Activa de Pares portaven els seus fills i filles als ja esmentats jardí d'infància del carrer de Provença, que dirigia Roser Batallé, i a l'Acadèmia Sant Jordi del senyor Batallé, i d'altres, amb fills petits de dos i tres anys, fundaren el Patufet, ubicat els tres primers cursos (1968/1969 al 1970/1971) al carrer Frederic Prats i el quart curs (1971/72) al carrer de l'Església. Aquests pares i mares, acostumats a treballar l'educació des del compromís compartit, esdevingueren els creadors ideològics i els fundadors de l'Escola Patufet. Cal citar, entre d'altres, Joan Piera i Mercè Mesa; Pere Leyes i Júlia García; Josep Maria Fontana i Pepita Méndez; Jesús Batet i Teresa Company; Jordi Caire i Dolors Parra; Josep Maria Cabré i Lluïsa Payret; Toni González i Julita Sanou; Anton Salvador i Rosa Segarra; Jesús Rocosa i Cecília Vilà; Francesc Ribas i Maria Perarnau; Joan Peralta i Victòria Fernández; Pere Riera i Mercè Roca, i Francesc Batallé Pou i Montserrat Company, que en la doble condició de pares i mestres es posaren al davant de la nova escola. Possiblement, el Patufet no hauria existit sense el treball d'aquella Escola Activa de Pares.

L'Escola Activa de Pares intervingué de manera molt activa en la creació de la Coordinadora d'Ensenyament (del curs 1973-1974 fins a començaments dels anys 80).

La Coordinadora va tenir durant aquests anys un paper molt decisiu en la vida escolar de l'Hospitalet. Jesús Batet, que fou president de l'Escola Activa de Pares, i Joan Piera ens expliquen que *«és difícil fer història d'aquesta Coordinadora ja que, tot i ser coneguda en tots els àmbits d'ensenyament de la ciutat i tinguda en compte pels polítics municipals del moment, no tenia cap tipus de documentació que l'acredités com a entitat. Per demanar permís al govern civil per als actes públics que organitzàvem —xerrades i debats per prendre consciència de les mancances que l'Hospitalet patia en l'àmbit de l'ensenyament i camins per anar-les adobant— ens escudàvem en els papers de l'Escola Activa de Pares,*

com a entitat legalment constituïda i entitat que també formava part, com a tal, de la Coordinadora. Aquesta estava formada per unes deu persones, entre mestres de primària, professors d'institut i dos pares d'alumnes (un d'ells el mateix Jesús Batet). Objectius: les necessitats, que en aquells moments eren moltes, i que afectaven els nens i nenes de l'Hospitalet, des de la manca d'escoles i instituts fins que l'ensenyament s'impartís amb un mínim de qualitat.» En un moment de la conversa, tant Jesús Batet com Joan Piera recorden que «una de les entitats més dinamitzadora i impulsora d'aquesta Coordinadora fou l'Escola Patufet Sant Jordi.»

L'Escola Activa de Pares també va promoure la creació de les APA (associacions de pares d'alumnes) a través, sobretot, de la Coordinadora d'Ensenyament de l'Hospitalet, seguint el model de l'única existent a la ciutat, l'APA del Patufet. Jesús Batet ens explica que visitaven centre per centre. «La majoria de directors s'hi oposaven, però nosaltres no paràvem de fer reunions amb pares i mares per tractar de convèncer-los. Hem de dir que va ser un treball molt satisfactori de la Coordinadora. En un sol curs aconseguírem que es constituïssin 18 associacions de pares i mares a diferents escoles de la ciutat.» Jesús Batet acaba dient que «a molts pares, mares i mestres els era impossible saber qui érem i d'on veníem. Coordinadora d'Ensenyament, Escola Activa de Pares i Escola Patufet formàvem un trio que fa que encara ara molts no poden discernir... i és que sense ser el mateix els més actius formàvem part de les tres "entitats".»⁵

2.5. El context escolar de l'Hospitalet l'any 1968

No hi ha gaire informació sobre la situació escolar de l'Hospitalet en el moment de la creació del Patufet l'any 1968, però la que hi ha és força expressiva pel que fa al problema principal que presentava: l'escolarització de la població.

El creixement demogràfic de la ciutat, produït per la massiva emigració de l'Espanya rural a la Catalunya industrialitzada, és senzillament brutal. Dels 51.249 hospitalencs, segons el cens de 1940,

⁵ Entrevista feta a Jesús Batet i Joan Piera el 24 de maig de 2010

20) ESCOLA PATUFET: 40 ANYS D'HISTÒRIA

es passa als 180.140 habitants l'any 1965 i als 241.978 l'any 1970. La població de l'any 1968 era de 216.435 habitants, segons el padró municipal.

Aquell allau migratori produeix a l'Hospitalet la pèrdua majoritària de la seva rica zona agrícola en benefici d'una construcció precipitada d'habitaclles, feta de forma aberrant en funció de l'especulació immobiliària permesa per l'Ajuntament franquista del moment, sense cap pla urbanístic i, en conseqüència, mancat de serveis. D'aquesta manca de previsió, en pateix l'escola.

El llibre blanc de l'Ensenyament, publicat als inicis del primer Ajuntament democràtic de l'Hospitalet i que té com a autor Jaume Botey, el primer regidor d'ensenyament després del franquisme, ens diu a la pàg. 17: «L'any 1971, amb una població infantil aproximadament de 46.000 nens, 23.000 assistien a l'escola i, d'aquests, 13.000 ho feien a l'escola pública, distribuïts entre les escasses 230 aules existents, amb una mitjana de 57 nens per aula. La comparació entre cens i nens escolaritzats donava un saldo de 10.000 nens al carrer.»⁶

Aquesta realitat explica l'obsessió «constructora» d'aquells primers ajuntaments democràtics pel que fa a les escoles.

Però aquest no era l'únic problema del panorama escolar d'aquells moments. Els nens escolaritzats, pel que es pot deduir tant del *Llibre blanc de l'Ensenyament* com del comentari que fem en parlar del Sr. Batallé, estaven subjectes a un ensenyament de poca qualitat, ja fos en instal·lacions —aules amb 53 nens de mitjana a l'escola pública— com pel que fa al model d'escola que s'oferia. Una pedagogia basada en l'uniformisme, en un model d'obediència i disciplina molt rígida, amb poca atenció a les diferències i al creixement de la individualitat pròpia de cada alumne, amb aprenentatges memorístics mancats de significat i inadequats a les diverses etapes evolutives de nens i nenes, separació de sexes, adoctrinament en els principis de la més rànica moral catòlica i dels «*Principios fundamentales del Movimiento*», rebuig de

⁶ BOTEY I VALLÉS, Jaume. *El llibre blanc de l'Ensenyament a l'Hospitalet*. L'Hospitalet de Lobregat, 1984

la llengua i cultura catalanes, estimulació conductista dels alumnes a base de premis i càstigs, etc.

No obstant això, i tal com ja hem dit, a l'escola pública hi hagué un cert nombre de mestres amb la formació rebuda durant la República que a nivell individual i dins aquest context deixaren petja d'una altra manera de fer de mestres. Volem citar, a tall d'exemple, Maria Artigal, que exercí de mestra al barri de Santa Eulàlia.⁷

L'escola religiosa, amb poca presència a l'Hospitalet, oferia més qualitat pel que fa a instal·lacions i infraestructures, però amb uns principis pedagògics que no diferien en gran cosa dels de l'escola pública. A més, a aquesta escola, tal com ja hem comentat, ben pocs hi podien accedir, tant pel petit nombre a la nostra ciutat com, sobretot, pel cost econòmic. Cal afegir dins aquest grup unes escoles religioses més populars i més nombroses, les anomenades *escoles parroquials*.

De la privada laica —les conegudes com «acadèmies»— també n'hem apuntat alguna cosa. Amb unes condicions materials sovint pitjors que les dels *Colegios Nacionales*, l'única manera que tenien de sobreviure era aprofitant al màxim els espais i reduint al mínim les despeses en infraestructures. Sense grans plantejaments pedagògics, varen garantir un mínim d'escolarització durant aquells anys més foscos. Cal, no obstant això, fer referència a algunes acadèmies que foren les excepcions, com ara l'Acadèmia Sant Jordi del Sr. Batallé o l'Acadèmia Sant Josep del Sr. Josa, entre altres, i sempre parlant del que hi havia al barri del Centre i al de Sant Josep i d'escoles que, amb el temps, esdevingueren cooperatives.

El panorama escolar d'aquells moments pel que fa a instituts públics on poder cursar el batxillerat encara era pitjor. Només dos centres en tot l'Hospitalet: al barri de Santa Eulàlia, el COPEM (actual IES Santa Eulàlia), i al barri de Can Serra, l'Institut Torras i Bages.

La llei d'educació de l'any 1949 preveia la creació de centres d'en-

⁷ COMAS, Maria. *Maria Artigal i Bosch. Mestra (1900-1980)* Ajuntament de l'Hospitalet, 2004.

22) ESCOLA PATUFET: 40 ANYS D'HISTÒRIA

senyament mitjà i professional (instituts laborals). Els centres d'ensenyament mitjà (els instituts de batxillerat) foren regulats per la llei de 1953. Aquesta llei permetia la creació de centres de patronat. La idea de patronat preveu que alguna institució pública, que podia anar des dels ajuntaments al mateix exèrcit, assumís les despeses i el finançament. Aquests centres rebieren el nom de COPEM (centro oficial de patronato de enseñanza media).

El 20 de juny de 1958, el regidor de Cultura de l'Ajuntament de l'Hospitalet, Josep Ferrando, va presentar al ple de l'Ajuntament una moció per a la creació d'un COPEM a la ciutat que fou aprovada el 2 de juliol. Es farà efectiva la creació del COPEM al Consell de Ministres del 5 de setembre del mateix any. S'inaugurà el curs 1958-1959, ja fa més de cinquanta anys.

Fins l'any 1966 no s'iniciaran els tràmits per crear un nou institut, el Torras i Bages, que s'inaugurà el curs 1968-1969, el mateix any que començà a funcionar el Patufet. Es calculava, l'any 1966, que ens els pròxims cursos, un 8% de la població hauria de cursar batxillerat, això significava que més de 14.000 alumnes necessitarien plaça d'ensenyament mitjà. L'any 1966 només estaven matriculats a la ciutat 2.707 alumnes. Les xifres parlen soles d'una necessitat insatisfeta en l'àmbit educatiu de l'Hospitalet.⁸

⁸ Aquestes dades estan extretes del llibre commemoratiu del 50è aniversari del COPEM-IES de Santa Eulàlia. PILAR SALVATELLA i treball de recerca de les alumnes LAIA NÚÑEZ I BEATRIZ ROGEL *COPEM-Santa Eulàlia: 50 anys d'història, 50 anys de vida*. Institut Santa Eulàlia, curs 2008-2009, pàg. 43 i 112-113.